

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE BADEM

Ümran ELDOĞAN

Ziraat Yüksek Mühendisi

Bademin gen merkezi Orta Asya'dır. Badem üretimi, ülkemiz 2018 yılı verilerine göre 100.000 ton ile dünya üretiminde 5. sırada yer almaktadır. Badem yetiştiriciliği için yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı olan Akdeniz iklimi uygundur. Ancak badem yetiştiriciliği yapılan alanlarda ilkbahar geç donları dikkate alınmalı ve çeşit seçimi buna göre yapılmalıdır.

Badem çeşitleri, kabuk sertliklerine göre el bademi, diş bademi, sert badem ve taş badem olarak gruplandırılmaktadır. Ticari açıdan bakıldığında iyi bir badem çeşidinde bulunması gereken özellikler; ağacın gelişmesi kuvvetli olmalı, ağaç bol miktarda çiçek açmalı, çiçeklenme geç olmalı, bol ve standart ürün vermeli, meyveler aynı zamanda olgunlaşmalı, rüzgar da dökülmemeli ancak kolay toplanabilmelidir. Ayrıca çevresel şartlara, hastalık ve zararlılara karşı dayanıklı olmalıdır.

Dünya kabuklu meyve üretimi içerisinde, badem yetiştiriciliğinin önemli bir yeri vardır. 2018 yılı verilerine göre; dünya badem üretimine bakıldığında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) toplam üretimin % 58,8'ini sağlayarak 1. sırada yer almaktadır. Toplam dünya üretiminin % 10,7 'ini sağlayan İspanya 2. sırada yer alırken, İran % 4,4'lük üretim payı ile 3. sırada yer almaktadır. Türkiye ise toplam dünya üretiminin % 3,1 sağlayarak 5. sırada yer almaktadır (Tablo 1).

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 (%)
Amerika	1.732.800	1.545.500	1.302.998	1.376.337	1.476.539	1.872.500	58,8
İspanya	149.000	195.704	211.084	199.167	255.503	339.033	10,7
İran	155.527	136.338	146.000	111.845	129.566	139.029	4,4
Fas	93.310	101.026	97.723	112.681	116.923	117.270	3,7
Türkiye	82.850	73.230	80.000	85.000	90.000	100.000	3,1
İtalya	72.584	74.016	70.399	74.584	79.599	79.801	2,5
Avustralya	56.779	55.978	63.331	72.902	75.373	69.880	2,2
Tunus	52.000	67.000	70.500	61.000	67.000	66.733	2,1
Çin	43.000	43.960	47.478	50.040	52.118	49.879	1,6
Diğer	401.112	335.330	333.014	342.609	341.493	343.968	10,8
Dünya	2.838.962	2.637.275	2.447.193	2.493.303	2.687.810	3.182.902	100,0

Tablo 1. Ülkeler İtibarıyla Dünya Badem Üretimi (ton)
Kaynak: FAOSTAT (29.05.2020)

Dünyadaki toplam badem alanı 2013 yılında 1.822.879 hektar iken 2018 yılında 2.071.884 hektara yükselmiştir. İspanya, dünya badem üretim alanlarından aldığı %26,9 'lık pay ile ilk sırada yer almaktadır. İspanya'yı sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Tunus izlemektedir (Tablo 2).

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 (%)
İspanya	534.100	527.058	548.604	583.673	633.562	557.768	26,9
ABD	343.983	352.077	372.311	392.550	416.840	441.107	21,3
Tunus	191.120	194.620	182.970	184.500	208.542	193.036	9,3
Fas	155.545	159.100	160.018	165.817	170.864	186.255	9,0
İran	180.027	92.564	93.000	126.569	50.856	156.822	7,6
Suriye	71.563	71.956	72.000	72.000	72.000	72.000	3,5
İtalya	55.573	54.780	58.112	57.421	57.598	57.987	2,8
Türkiye	25.457	27.020	29.671	33.322	35.202	42.191	2,0
Yunanistan	15.287	11.622	11.859	12.128	13.166	11.920	0,6
Diğer	250.224	244.719	245.243	263.176	261.223	352.798	17,0
Dünya	1.822.879	1.735.516	1.773.788	1.891.156	1.919.853	2.071.884	100,0

Tablo 2. Ülkeler İtibarıyla Dünya Badem Üretim Alanı (Ha)
Kaynak: FAOSTAT (29.05.2020)

Tablo 3 incelendiğinde, badem üretimi 2013 yılı verilerine göre 82.850 ton iken 2019 yılında 150.000 tona yükselmiştir. 2013 yılında 254.570 dekar olan badem üretim alanı 2019 yılında 470.881 dekar alana yükselmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde badem üretiminde %12,8 ile Mersin 1. sırada yer alırken % 6 ile Adıyaman 2. sırada yer almaktadır

Yıllar	Toplu Meyve-liklerin alanı (dekar)	Üretim (Ton)	Ağaç Başına Ortalama Verim (kg)	Meyve veren yaşta ağaç sayısı	Meyve vermeyen yaşta ağaç sayısı	Toplam ağaç sayısı
2013	254.570	82.850	16	5.255.592	3.602.097	8.857.689
2014	270.203	73.320	13	5.637.326	3.814.999	9.452.325
2015	296.714	80.000	14	5.863.629	4.294.611	10.158.240
2016	333.221	85000	13	6.663.996	4.964.011	11.628.007
2017	352.017	90000	13	6.810.165	5.098.562	11.908.727
2018	421.914	100000	12	8.490.351	5.400.809	13.891.160
2019	470.881	150000	16	9.521.707	6.333.129	15.854.836

Tablo 3. Yıllara Göre Türkiye Badem Alanları, Üretim ve Verimi
Kaynak: (TUIK - 21.05.2020)

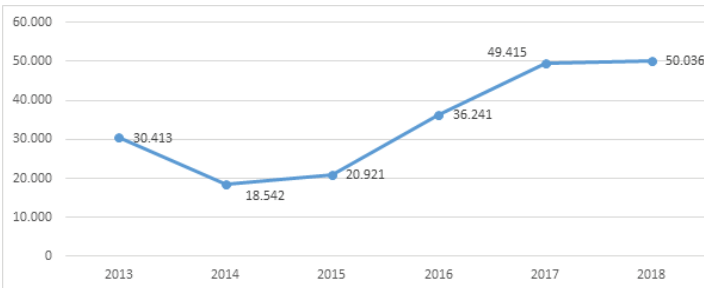
İller	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Ortalama (%)
Adıyaman	11.468	17.249	25.342	39.975	48.714	58.430	72.350	11,4
Manisa	21.105	22.556	30.126	34.140	33.505	43.390	47.518	9,7
Şanlıurfa	23.811	23.812	25.730	29.761	33.842	39.639	46.551	9,3
Mersin	7.966	7.971	9.614	10.172	11.536	28.095	31.497	4,5
Muğla	19.854	20.499	21.223	21.181	20.084	21.477	22.253	6,1
Antalya	12.121	12.221	13.681	14.529	16.464	17.561	21.342	4,5
Gaziantep	10.404	10.477	10.518	10.803	10.347	10.388	10.477	3,1
Diğer	147.841	155.418	160.480	172.660	177.525	202.934	218.893	51,5
Toplam	254.570	270.203	296.714	333.221	352.017	421.914	470.881	100,0

Tablo 4. Yıllara Göre İllerin Badem Üretimi (ton)
Kaynak: (TUIK - 21.05.2020)

İller	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Ortalama (%)
Mersin	8.835	9.411	10.491	9.190	9.856	14.141	22.929	12,8
Adıyaman	1.141	1.237	1.800	3.576	4.593	11.747	15.470	6,0
Antalya	5.398	5.738	5.785	5.639	5.942	6.358	9.795	6,8
Manisa	2.860	3.298	3.547	3.572	4.081	5.817	8.030	4,7
Çanakkale	5.246	5.343	5.290	4.337	5.142	5.098	7.786	5,8
Muğla	5.250	5.747	5.726	5.281	5.972	5.028	9.955	6,5
Denizli	4.910	4.605	2.074	3.575	4.086	3.972	6.316	4,5
Gaziantep	1.778	2.171	3.881	3.179	3.067	2.673	3.369	3,0
Diğer	47.432	35.680	41.406	46.651	47.261	45.166	66.350	49,9
Toplam	82.850	73.230	80.000	85.000	90.000	100.000	150000	100

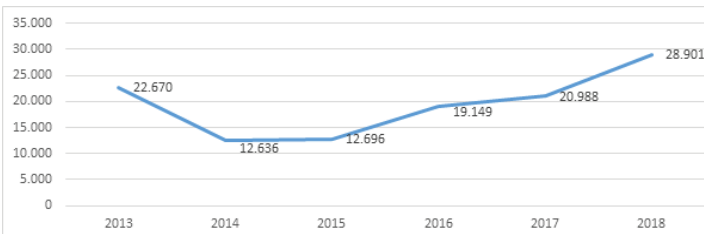
Tablo 5. Yıllara Göre İllerin Badem Alanı (da)

Tablo incelendiğinde badem alanı bakımından %11,4 ile Adıyaman 1. sırada yer alırken % 9.7 ile Manisa 2. sırada yer almaktadır. Kaynak: (TUIK - 21.08.2020)

Grafik 1: Türkiye Badem İthalat Durumu (Ton)

Grafik 1 incelendiğinde 2013 yılında 30.413 ton olan badem ithalatı 2018 yılında 50.036 tona yükselmiştir. Kaynak: (TUIK - 21.05.2020)

Grafik 2: Türkiye Badem İhracat Durumu (Ton)

Grafik 2'ye göre 2013 yılında 22.670 ton olan badem ihracatı 2018 yılında 28.901 tona yükselmiştir. Kaynak: (TUIK - 21.05.2020)